

נב.

בו מבואר, היאך המשורר מקונן על דואג מה שמתהלל ומתפאר על הרעה שעושה, מה עלה בדעתו, אם גבורה תחשב לו עשות רעה, והקללה שקילל אותו ולכל העושים כן:

א לַמְנַצֵּחַ מְשָׁכִיל לְדָוִד:

מצודת דויד

משכיל - בו ישכיל את העם להזהר מלשון הרע

ב בָּבוֹא | דּוֹאֵג הָאֲדָמִי וַיִּגָּד לְשָׂאוֹל וַיֹּאמֶר לוֹ בֹּא דָוִד אֶל-בֵּית אַחִימֶלֶךְ:

מצודת ציון

האדומי - מתגורר היה באדום

ג מִה־תִּתְּהַלֵּל בְּרָעָה הַגִּבּוֹר תָּסֹד אֶל כָּל-הַיּוֹם:

רש"י

מה תתהלל - ותתפאר ברעה שאתה עושה אתה הגבור בתורה

חסד אל כל היום - להציל את הנרדף על ידך, ד"א חסד אל כל היום אילו לא נתן לי אחימלך לחם מדומה אתה שאמות בערב, יש חסד בהקב"ה על ישראל כל היום ואם לא נתן לי יתנו לי אחרים

מצודת דויד

הגבור - אתה דואג הגבור בתורה מה תשתבח עצמך בהרעה שעשית לי בחושבך שמעתה הכל ימנעו מלתת לי צידה ואהיה נלכד ביד שאול חסד - וכי לא ידעת שחסד אל הוא בכל עת וימצאו לי מרחמים

מדרש

מה תתהלל ברעה הגבור. א"ל: זו גבורה היא? אדם רואה חברו בראש הגג ודוחפו או על הבור ודוחפו - גבורה היא זו? אלא אימתי נקרא גבור - כשרואה את חברו שהוא בא ליפול - ופושט ידו ואוחזו. וכן מי שרואה חברו שנופל לבור ומעלהו. ואתה ראית את שאול כועס עלי ואתה הטלת מים על אברי. חסד אל כל היום. אתה סבור אלולי לא יקבלני אחימלך בפרוסה לא היה אחד מישראל נותן לי פרוסה? הרי ישראל מצויים הם לעשות חסד. ברעה הגבור - זה לשון הרע, כל מי שעוסק בתורה-כאלו עושה חסד עם האל.

ד הוות תחשב לשונך כתער מלפנש עשה רמיה:

רש"י

מלוטש - מחודד

עושה רמיה - חותך הבשר עם השער

מצודת דויד

תחשוב לשונך - לפי שהלשון תגלה מחשבת הלב אמר תחשוב לשונך
עושה רמיה - שחותך הבשר עם השיער וכן אתה משנאתך לי האבדת
לכהני נוב

מצודת ציון

הוות - דברי שבר

כתער - סכין שמגלחין בה

מלוטש - מחודד

ה אהבת רע מטוב שקר | מדבר צדק סלה:

מצודת דויד

מטוב - מלעשות טוב

שקר - מוסב על מלת אהבת לומר אהבת לדבר שקר מלדבר צדק
שהוא דבר המתקיים לעולם

מדרש

אהבת רע מטוב. אמר רבי בנאה אמר רב: אהבת רעתו של שאול יותר
מטובתו, שאלו לא קבל ממך לשון הרע - לא נענש. יש אדם משקר, נושא
פנים לאדם - שיאכילהו. אבל אתה - שמא עני היית? הרי אתה גבור חכם
ועשיר וראש סנהדרין, ולמה עשית כן?

ו אהבת כל דברי בלע לשון מרמה:

מצודת דויד

דברי בלע - הם לשון הרע הנאמר בבליעה ובחשאי

ז גם-אל~ יתצך לנצח יחתך ויסחך מאהל ושרשך מארץ חיים סלה: רש"י

יתצך - ל' נתיצה
יחתך - לשון שבירה
ויסחך - ויעקור
ושרשך - ישרש אחר כך לעקור כל השרשים דיראריצינע"ר בלע"ז

מצודת דוד

גם אל - כמו שעל ידך נתן שאל כהני נוב כן גם אותך יתצך האל
מאהל - מביתך
ושרשך - יעקור שרשך מארץ חיים ועד עולם מבלי חזרה

מצודת ציון

יתצך - מלשון נתיצה והריסה
לנצח - לעולם
יחתך - מלשון חתת ושבר כמו ואל תחת (יהושוע א')
ויסחך - ענין הריסה ועקירה כמו בית גאים יסח ה' (משלי טו)

תלמוד בבלי

וא"ר יצחק מאי דכתיב: גם אל יתצך לנצח? אמר הקב"ה לדוד: ניתי
דואג לעלמא דאתי? אמר לפניו: גם אל יתצך לנצח.

מדרש

יחתך ויסחך מאהל - הרי העולם הזה, ושרשך מארץ חיים סלה -
הרי העולם הבע

ח ויראו צדיקים ויראו ועליו יִשְׁחָקוּ:

רש"י

ועליו ישחקו – וזה השחק שיאמרו עליו הנה זה הגבר אשר לא שם
מבטחו בהקב"ה ראו מה עלתה בו

מצודת דוד

ויראו – יוסיפו יראת ה'
ועליו – על הואג ילעגו

מדרש

יראו צדיקים ויראו וגו'. א"ר יצחק: תחלה ייראו, ולבסוף ישחקו

ט הנה הגבר לא ישים אלהים מעוזו ויבטח בלב עשרו
יעזו בהותו:

רש"י

יעזו בהוותו – מתגבר היה ברשעו

מצודת דוד

הנה הגבר – יאמרו בלעגם הנה זהו הגבר אשר לא שם את אלהים חזקו
ובטחנו ראו מה עלתה בו
יעזו בהותו – היה מחזק עצמו במה שדבר הוות על כהני נוב כי בזה
מצא חן בעיני שאול

מצודת ציון

יעוז – תחזק

י וְאֲנִי | כְּזִית רַעֲנָן בְּבֵית אֱלֹהִים בְּטַחְתִּי בְּחֶסֶד-אֱלֹהִים
עוֹלָם וָעֶד:
רש"י

ואני – הנרדף עתה בידך אהיה כזית רענן בבנים ובבני בנים בבית
הקב"ה

מצודת דויד

ואני – אבל אני אהיה נשרש בבית אלהים כזית רענן כי אני בטחתי
בחסד אלהים עולם ועד ואינני כדואג

מצודת ציון

רענן – לח ורטוב

יֵא אֹדֶךָ לְעוֹלָם כִּי עָשִׂיתָ וְאַקוּהָ שִׁמְךָ כִּי-טוֹב נִגְדָה
חֲסִידֶיךָ:
רש"י

כי עשית – כשתעשה לי זאת וכלפי הקב"ה אמר מקרא זה

מצודת דויד

כי עשית – כאשר שאלתי

ואקוה שמך – אשר תעשה עמדי עוד חסד כי הלא טוב אתה נגד
חסידך, ולזה אקוה אשר גם תיטיב לי בחסדך: